Ny lagstiftning om existensminimum vid beskattning och indrivning

Av departementsrådet Gunnar Björne

Allmänt

I både skatte- och utsökningslagstiftningen finns bestämmelser för att hindra att så stor del av en persons inkomst tas i anspråk för skatt eller vid indrivning att han saknar medel för eget och familjens uppehälle. Gemensamt kallas bestämmelserna ofta existensminimireglerna.

Vid inkomstbeskattningen tillämpas dessa regler vid taxering och uppbörd. Vid taxeringen kan personer med låg inkomst få extra avdrag för väsentligt nedsatt skatteförmåga. Avdraget avpassas så, att inkomsten efter skatt inte understiger ett beräknat existensminimum. När det gäller uppbörd kan lokal skattemyndighet föreskriva att viss del av den skattskyldiges lön inte får tas i anspråk för skatteavdrag.

Vid indrivning av fordringar, t. ex. genom införsel, löneutmätning eller kvittning fastställer utmätningsmannen belopp, som skall förbehållas gäldenären för hans egen och familjens försörjning. Storleken av förbehållsbeloppet varierar. Det högsta beloppet förekommer som regel vid kvittning.

De hittillsvarande reglerna har kritiserats, bl. a. för att olika existensminimibelopp kan fastställas för samma person, t. ex. vid skatteavdrag och vid införsel. Härigenom kan svårigheter uppkomma för både personen själv och de arbetsgivare som skall göra avdrag på lön för skatt och vid införsel. Det har också gjorts gällande att sociala hänsyn inte tas i tillräcklig omfattning då existensminimum bestäms vid beskattningen.

För att komma till rätta med olägenheterna har riksdagen nu beslutat om gynnsammare och mer samordnade regler för existensminimum vid beskattning och indrivning (prop. 1975/76: 91, SkU 1975/76: 32, SFS 1975/76: 88–93). Förslaget bygger på ett förslag av 1972 års skatteutredning (Ds Fi 1975: 9). En kortfattad redogörelse för de nya bestämmelserna lämnas här.

Samordnad bedömning av existensminimum

Enligt den nya lagstiftningen tillgodoses kravet på större enhetlighet genom att myndigheterna utgår från samma normer vid bestämmande av existensminimum. Den samordning som redan finns på beskattningsområdet utsträcks till att omfatta även indrivningsområdet, i första hand införsel för underhållsbidrag, där problemen med olika existensminimiregler huvudsakligen uppkom-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-19 19:03:35

mer. Vid löneutmätning och kvittning finns inte motsvarande problem beträffande samordningen med skattemyndigheternas beslut om existensminimum. Här har det bedömts vara tillräckligt att RSV bemyndigas utfärda närmare föreskrifter.

För utmätningsmännens vidkommande är de föreslagna normerna endast avsedda som vägledning. En individuell prövning skall även fortsättningsvis ske i varje särskilt fall.

Förfarandet hos lokal skattemyndighet och kronofogdemyndighet samordnas. Tidigare uppkom olägenheter främst genom att skatteavdrag för preliminär A-skatt kunde verkställas med fullt belopp, oavsett att beslut meddelats om införsel för underhållsbidrag, ända tills den skattskyldige fått den lokala skattemyndighetens beslut om befrielse från eller nedsättning av skatteavdraget. För att i görlig mån undvika dessa olägenheter åläggs kronofogdemyndighet nu att vid beslut om införsel för underhållsbidrag genast översända en kopia av beslutet till den lokala skattemyndigheten i de fall, då det finns skälig anledning anta att befrielse helt eller delvis från skatteavdrag kan ifrågakomma. Den lokala skattemyndigheten sänder omedelbart där det behövs en ansökningsblankett till den skattskyldige tillsammans med information om möjligheterna att få existensminimum beaktat vid beskattningen. Vid prövningen av ansökningen följer den lokala skattemyndigheten i princip kronofogdemyndighetens beslut angående existensminimum. Genom ett sådant förfarande förebyggs risk för rättsförluster. Vidare hindras i huvudsak omkastningar i företrädesordningen.

För att rättsförluster skall undvikas vid skatteavdrag för kvarstående skatt avses att de skattskyldiga i samband med att de får debetsedel på slutlig skatt eller beslut om införsel ges en betydligt förbättrad information genom RSV:s försorg om möjligheterna att få befrielse från eller nedsättning av sådant skatteavdrag.

Normerna för existensminimum

Målsättningen för de nya normerna för existensminimum vid beskattningen har varit att dessa beloppsmässigt inte skall understiga de normer som tillämpas för socialhjälp. Vidare har man eftersträvat en anpassning till penningvärdeutvecklingen genom att anknyta till basbeloppet inom den allmänna försäkringen (AFL).

Till vägledning vid bestämmande av existensminimum i det särskilda fallet finns normalbelopp. Dessa skall tillämpas vid beskattning och införsel och bör även ligga till grund för beräkningen av förbehållsbelopp vid löneutmätning och kvittning. Normalbeloppen skall anses omfatta alla vanliga levnadskostnader utom bostadskostnad. En anknytning sker således i detta avseende till bruttonormerna inom socialhjälpen. Barntillägget bestäms av praktiska skäl till ett enhetligt belopp oavsett barnets ålder.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-19 19:03:35

Normalbeloppen är för ensamstående 95 %, för sammanlevande makar och likställda 165 % och för barn 40 % av basbeloppet enligt AFL för december månad året före inkomståret. Till normalbeloppen skall läggas faktisk bostadskostnad netto, t. ex. hyra efter avdrag för bostadstillägg. RSV avses liksom hittills utfärda anvisningar beträffande normalbeloppen och deras tillämpning.

Effekter av de nya reglerna

I följande uppställning redovisas RSV:s normalbelopp för existensminimum samt normalbelopp enligt de nya reglerna för år 1975 och 1976. De nya reglerna tillämpas fr. o. m. den 1 april 1976.

	Normalbelopp enl. RSV[1]		Normalbelopp enl. de nya reglerna	
	år 1975 Ortsgrupp 5	år 1976	år 1975 Basbel. 9 000 kr.[2]	år 1976 Basbel. 9 700 kr.[3]
Ensamstående ..	8 140	9 080	8 550	9 215
Makar	14 440	16 080	14 850	16 005
Barn	1 860	2 500	3 600	3 880

[1] Normalbeloppet för ensamstående och makar har reducerats med ingående hyra 3 360 kr. för år 1975 och 3 720 kr. för år 1976.
[2] Faktiskt basbelopp för december 1974.
[3] Faktiskt basbelopp för december 1975.

Av uppställningen framgår att en större höjning i förhållande till tidigare normalbelopp sker endast beträffande barntillägget. Förbättringarna blir störst för barnfamiljerna. Detta har ansetts riktigt eftersom flertalet ansökningar om existensminimum hänför sig till stor försörjningsbörda.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-19 19:03:35